

AZ OSZTÁLYOZÁS MAI HELYZETE ÉS ÉRTÉKELÉSE A TUDOMÁNYOS TÁJÉKOZTATÁS SZEMPONTJÁBÓL

Száva-Kováts Endre

1.0 Az osztályozási munka =1= mind önmagában véve, mind a dokumentációs és tájékoztatási munka részeként tekintve, utóbbiakkal együtt ma fejlődésének kritikus-paradox stádiumába lépett. =2= Krízise része a tudományos szakirodalom - így végső soron a tudományos kutatás - válságának, helyzete azonban ezen belül sajátos egyéni vonásokat is mutat.

1.1 A mai helyzet elemzői egyetértenek abban, hogy az interdiszciplináris problémát jelentő osztályozás funkciója az információs rendszerben a gépesítés előrehaladásával egyre inkább központi: meghatározó, illetve vezérlő szerepű. Természetesnek és logikusnak tűnnek ezért, ha az információs apparátus és tevékenység mai válságát mindenekelőtt az osztályozási munka egyértelműen megállapított válságával magyarázhatnánk - az osztályozás jelenlegi helyzetét elemző szakirodalom önellentmondó megállapításai azonban erre nem adnak lehetőséget.

1.2 Véleményünk szerint az osztályozás mai helyzetéről ítélkező kutatók hajlamosnak tűnnek az egyoldalú elfogultságra: =3= vagy a helyzet aggasztóan súlyos, vagy ellenkezőleg, siker- és reményteljes voltára mutatnak rá. Az viszont már egyértelműen az osztályozás mai helyzetének bizonytalan kétértelműségére mutat, hogy az egymásnak ellentmondó ítéletek argumentációja külön-külön többnyire egyaránt helytálló.

1.3 Talán már ez az egyetlen körülmény is kellően alátámasztja megállapításunkat: az osztályozás mai helyzete nem egyértelmű még önmagában véve sem; ezért az osztályozási munká-

nak és az osztályozási rendszereknek a kritika nyomán feltáruuló belső ellentmondásait előbb elemeznünk =4= és kielégítően értelmeznünk kell, mielőtt az osztályozás helyzetét a tudományos tájékoztatás szempontjából értékelhetnénk.

2.0 Az osztályozási munka helyzetére vonatkozó és egymásnak ellentmondó ítéletek logikai-ténybeli alapját elsősorban abban az ellentétben látjuk, amely az egyre jobban szerteágazó és már a részletproblémákba mélyedő osztályozáselméleti kutatások zavarbaejtő bősége =5= és a tudományos gyakorlat - az osztályozási rendszer-építés gyakorlata - számára szolgáltatott eredményeinek szerezése között feszül.

2.1 Tovább feszíti ezt az ellentétet az a körülmény, hogy a nagy egyetemes osztályozási rendszerek karbantartó munkájában egészen a legutóbbi másfél évtizedig még ezeket a szerény eredményeket is, ha egyáltalán, akkor általában csak vonakodva és késlekedve használták fel. =6=

2.2 Kétségtelen viszont, hogy az elmúlt évtizedben az egyetemes osztályozási rendszerek - elsősorban és különösen az ETO - korszerűsítő fejlesztése érdekében a multhoz képest jelentős erőfeszítések történtek. Ezek az erőfeszítések azonban mind-egyedül nem bizonyultak elegendőnek az egyetemes rendszerek elmaradottságának megszüntetésére. Nyilvánvaló, hogy a tudományos és technikai haladás jelenlegi robbanásszerű fejlődési szakaszában már az is méltánylást érdemlő teljesítmény, ha ez az elmaradás nem növekedik számottevően; és kétségtelen, hogy - elsősorban ismét az ETO esetében - az elmaradottság valójában több ponton lényegesen csökkent.

2.3 Ezeket és más mozzanatokat is figyelembe véve és mérlegelve, mégis meg kell állapítanunk, hogy az egyetemes osztályozási rendszerek állapota századunk első felében sem az osztályozáselmélet adott színvonala, sem a tudományos és gyakorlati élet szükségletei és igényei szempontjából nem volt megfelelő: és az ötvenes években megindult jelentős arányú és intenzitású, de többnyire egyoldalúan mennyiségi jellegű rendszerfejlesztés ellenére ma sem kielégítő. =7= Ezt a tényt az egyes rendszerekre vonatkozóan tekintélyes mennyiségű kritikai irodalom érvelése =8= bizonyítja.

2.4 Az egyetemes rendszerek friss reformmozgalmai ugyanakkor az elsődleges kutatás tudományos és gyakorlati műhelyei szempontjából tekintve, lényegében már elkéstek. Az egyetemes osztályozási rendszerek néhány évtizeddel ezelőtti kilátástalan helyzete =9= arra kényszerítette az egyre szűkebben specializálódó és a közösen vizsgált jelenség, illetve tárgy/kör/ köré szerveződő tudományágakat és szaktudományokat, valamint a szakterületüket tudományos igénnyel számbavevő, és ezért az előbbiekkal azonos színvonalu, lényegében /szak/tudományos tájékoztatást igénylő szakszerű-

gyakorlati tevékenységeket, hogy a tárgyuk és szakirodalmuk osztályozása során felmerült nehézségeiket közvetlenül oldják meg. A megoldás csak a "tudományok" és "szakmák" sajátos szükségleteinek és igényeinek megfelelő speciális osztályozási rendszerek kiépítése lehetett.

2.5 Az utóbbi évtizedekben lázas ütemű rendszeralkotó munka folyt a legkülönbözőbb méretű és szintű, tudományos és gyakorlati szakterületek speciális osztályozási igényeinek kielégítésére. =10= Az "osztályozási kutatócsoportok", valamint a nemzetközi és nemzeti, iparági és vállalati tudományos és gyakorlati-technikai, kutató és archivális, dokumentációs és tájékoztatási intézetek és intézmények, központok és szervezetek szervezetlen és összehangolatlan "rendszergyártó" munkájának eredményeképpen a speciális osztályozási rendszerek alig áttekinthető és nehezen érzékelhető rendszeretlen tömege jött létre. Ma egy-egy közepes méretű tudományos vagy gyakorlati szakterületen az autonóm speciális osztályozási rendszerek valóságos bozótja diszlik. =11= Az is megállapítható, hogy egyre kisebb méretű szakterületek nevelnek maguknak "saját" speciális rendszert; és hogy ezek a "mikrorendszerek" féltékenyen őrzik autonómiájukat. =12=

3.0 A speciális osztályozási rendszerek mai elszaporodása sem a speciális, sem az egyetemes rendszerek helyzetének, így végeredményben az osztályozás állapotának megítélése szempontjából tekintve nem egyértelmű jelenség.

3.1 A speciális rendszerek megalkotása és használatbavétele olyan szakterületeken, amelyek korábban egyáltalán nem, vagy ki nem elégítő módon voltak klasszifikálva, az első megközelítésben az /egyetemes/ osztályozási rendszerek égetővé vált hiányainak megszüntetését, illetve csökkentését, a rendszerek parlagon felejtésének feltörését - végeredményben tehát az osztályozási munka sikerét jelenti. A speciális rendszerek mai mérhetetlen elszaporodása ugyanakkor kétségtelen bizonyítéka egyúttal az egyetemes rendszerek elerőtlenedésének - végeredményben tehát az osztályozási munka válságának is.

3.2 Ez a válság abból keletkezett, hogy az egyetemes rendszerek abszolút vagy relatív fejlődésképtelensége, jobbik esetben aszinkron fejlődése - végeredményben tehát az egyetemes rendszereket építő-karbantartó osztályozási munka elégtelensége - következtében viszonylagos elmaradottságuk állandósult. Az állandó elmaradottság következtében az egyetemes rendszerek nem voltak képesek arra, hogy a századunkban felgyorsuló és egyúttal specializálódó fejlődés támasztotta megsokszorozódó és egyben igényesebbé is váló feltárási igényeket saját kereteik között kielégítsék.

3.3 Az új igények kielégítése azonban a tudományos és technikai fejlődés globális jellegének és specializálva uniformizáló lényegének ellentmondva: a partikuláris autarkia szüklátó-

'körü ösvényein indult el, és így hamarosan a speciális rendszerek alig fékezett osztályozási anarchiájához vezetett. A speciális rendszerek készítőinek az volt a célja, hogy az egyetemes rendszerekből hiányzó, vagy szemléletével, rendszerével elvileg-nem-egyezően képviselt, vagy anyagában szétszórt, egyszóval "deklasszifikált" és ugyanakkor sajátosan, de világszerte hasonlóan specializálódva fejlődő szakterületük számára olyan szakszempontru és önálló /"autonóm"/ osztályozási rendszert hozzanak létre, amely a szakterület sajátosságaihoz alkalmazkodva kielégitené annak különleges feltérési igényeit és így lehetővé tenné a lehetetlenné váló szakmai dokumentációt. A mai helyzetet viszont az jellemzi, hogy az egyetemes rendszerek egy-egy osztályának elenyészően parányi töredék-területét jelentő, de önmagában véve igen erőteljesen és specializálódottan kifejlődött, globális nemzetközi kommunikációt folytató és ezáltal legalábbis szakmai-dokumentációs szükségleteiben uniformizálódó szakterületen nem egyetlen szaktudományosan megalkotott és esetleg konvencionálisan elfogadott autonóm osztályozási rendszert használnak, hanem általában egy-mást keresztezve többet és többfélét.

3.4 Bár a speciális osztályozási rendszerek tömegének megalkotása kétségkívül igen sok elvégzett szellemi munka bizonyítéka, ennek ellenére az osztályozási munkának mégsem egyértelműen sikeres eredménye, hiszen ennek a munkának a sikerét nem a létrehozott rendszerek és sémák /minél nagyobb/ száma fémjelzi, hanem csakis az információk és -hordozók egyértelmű és sikeres osztályozottságának és így viSSzakereshetőségének - tehát az eredményes tájékoztatásnak - megteremtett lehetősége. Ez a lehetőség pedig általában éppen fordítva arányos a létrehozott és használt rendszerek és sémák számával. Ennek megfelelően egy-egy önállósult szakterületen ma éppen olyan égető az egységes speciális osztályozási rendszer hiánya, mint az osztályozás egész területén általában az egységes egyetemes rendszer hiánya. =13=

3.5 A második megközelítésben tehát azt kell mondanunk, hogy a speciális rendszerek megszületése csak /időlegesen/ csökkentette, de nem oldotta meg az egyetemes rendszerek váltságát; elburjánzásuk rendszertelensége viszont létrehozta a speciális osztályozási rendszerek mai anarchiáját. Ez az anarchia a második megközelítésben már a speciális rendszerek mai válságának bizonyítéka. Ma úgy látjuk, hogy a speciális rendszerek további szaporításával ez az anarchia tovább növekszik, és így az osztályozási munka kezdeti sikerét eredményező ellentmondásos fejlődési folyamat dialektikus kifejlődése végülis a siker ellentétét hozza létre. Ma úgy látjuk, hogy a speciális rendszerek megalkotásához fűzött remények a globális kommunikáció korában végeredményben nem teljesedtek.

3.6 A speciális osztályozási rendszerek mai kaotikus szövevénye véleményünk szerint tehát ma már lényegében válságjelenség; de mint ilyen, sem tartalmát, sem hatását, perspektíváját tekintve nem egyértelmű. Tartalmát illetően vitatható és vitatott is, hogy "már" az osztályozási munka vagy "még csupán" az

osztályozási rendszerek általános válságát jelenti-e; és utóbbi, szűkebb értelmében is vitatható, hogy ebben az esetben az egyetemes rendszerek /mélyebb gyökerű/ válságának továbbgyűrűzéséről, újabb /mélyebb/ szinten való megismétlődéséről van-e szó, vagy pedig az osztályozás eme másik, "speciális" rendszer-csoportjának a válsága esetleg "önálló" jelenség - tekintettel az egyetemes rendszerek mai reformmozgalmaira és ezek tagadhatatlan eredményeire. A tartalmában vitatott válságjelenség hatását illetően a vélemények természetesen már csak a tartalmi értelmezéstől és a kutatók "egyetemes" vagy "speciális" rendszer-centrikusságától függően is megoszlanak: a speciális rendszerek elszaporodásának hatása és perspektívája ennek megfelelően pozitív és negatív értelmezést egyaránt kaphat és kap.

4.0 Véleményünk szerint a speciális rendszerek válságának és általában az osztályozási rendszerek helyzetének elemzése és megítélése során a kutatók egy bonyolult helyzet dialektikus ellentmondásait egyoldalú és formális megközelítéssel logikai ellentmondásokba merevítették, majd ezeket az osztályozási munka és végül általában az osztályozás helyzetére vetítve általánosították. Ugy gondoljuk, hogy saját helyzetelemzésünk összefoglalásaképpen most már kísérletet tehetünk az osztályozás két /szorosan összekapcsolódó/ fő tényezője: az osztályozási rendszerek és az osztályozási munka mai helyzetének értelmezésére.

4.1 Az egyetemes osztályozási rendszerek mai válsága nyilvánvaló és közérzett tény, amelyet ezeknek a rendszereknek még leghivebb apologétái /esetleg saját rendszerüket kivéve/ sem tagadnak. Ez a századunkban permanens válság két szakaszra bontható. Az első szakasz mennyiségi jellegű, gyökerű: az a korszak ez, amikor a mindent átfogni akaró, de viszonylag állandóan elégtelenül kidolgozott, a felmerült igényekhez képest mindig hiányos rendszerek nem voltak képesek az információk lavinaszerűen növekvő és differenciálódó tárgyköreit saját kereteik közé befogadni és elrendezni. A második szakasz minőségi lényegű és még ma is tart: ez paradox módon éppen a jelzett új reformtevékenység következménye. A tudományos és szakterületi kutatás minuciózusan specializált és ugyanakkor uniformizáló feltárási igényeinek kielégítésére képtelenné vált egyetemes rendszerek tiszteletreméltó szellemi erőfeszítéssel folyó, de elavult alapkoncepciójukat általában sértetlenül hagyó mai egyoldalú fejlesztése nem más, mint egy alapjaiban megroggyant öreg épület modern emeletekkel való megfejlése. Eredménye a tetszetős új helyiségekkel megterhelt épület sztatikai egyensúlyának végleges felborulása, a válságos helyzet kiéleződése. Az egyetemes rendszerek mai "reformja" tulajdonképpen és végeredményben szétfeszíti eddigi kereteiket, felborítja meglévő csekély, viszonylagos kiegyensúlyozottságukat, és lassanként kvázi-speciális rész-rendszerek lazán összefűzött, nehezen áttekinthető és nem egyértelmű - mert nem egy- elvű - szövénnyévé növeszti őket. Ez az egyoldaluan mennyiségi, ezért voltaképpen ál-reformmunka szem elől téveszti az egyetemes és a speciális osztályozás lényegi, minőségi különbözőségét, és ezért a mai irányban és ütemben tovább haladva, végeredményben olyan válságos zsákutcába kényszeríti az egyetemes rendszereket, amelynek a

végén feloldhatatlan elvi önellentmondásba kerülnek eredeti és alapjában változatlan univerzalisztikus lényegükkel, célkitűzésükkel. Ez a jórészt a speciális rendszerekkel való "verseny" célját szolgáló ál-reform ugyanakkor már el is kését, és ma már általában nem teheti alkalmassá az egyetemes rendszereket egy-egy szakterületen a szakterület speciális rendszereivel folytatandó versenyre. Ennek ellenére az egyetemes rendszerek számos szakterületen a szakma speciális rendszereinek mélységéig tagolt részletezésű "modern" rész-rendszerekkel, az ál-reform eredményeivel megjelentek a porondon. =14=

4.2 Az egyetemes rendszerek első, mennyiségi válság-szakaszából született speciális osztályozási rendszerek alkotói egy-egy szűkebb területen, partikulárisan megoldották "a maguk számára" az egyetemes osztályozási rendszerek elsődleges válságát, mennyiségi tehetetlenségét. A speciális rendszerek továbbfejlődésének rákos burjánzása, kaotikus rendszertelensége azonban ellentmondásba került mind a tudományos és technikai fejlődés lényegével és objektív szükségleteivel, mind az osztályozás alapvető céljával, a rendte-remtéssel. Ez a kettős antinómia a speciális osztályozási rendszerek anarchiájának létrehozására vezetett.

4.3 A speciális osztályozási rendszerek anarchiáját az egyetemes rendszerek második válságszakaszának termékei: az egyetemes osztályozási rendszerek "specialista" rész-rendszerei tovább növelték. Sorompóba lépésük az osztályozás speciális rendszereinek anarchiájában megnyilvánuló válságát az egyetemes rendszerek válságjelenségeivel egyesítve és elmélyítve, létrehozta az osztályozási rendszerek minden eddigénél súlyosabb, kettős, általános válságát. Ebben a kettős válságban az osztályozási rendszerek századunkbeli fejlődésének kettős antinómiája testesül meg. De kétségtelenül megtetesül benne egyuttal az osztályozási munka jelenlegi válsága is.

4.4 Az osztályozási rendszerek jelenlegi kettős, általános válsága fedi el a kutatók egy része elől ennek a válságnak mai pozitív, üdvös következményét. Az osztályozási rendszerek fejlődésének kettős antinómiájából fakadó és a rendszerek anarchiájában egyesülve megnyilvánuló kettős válság a saját kifejlődése által megszülte az objektív szükségletet, és elmélyülésével párhuzamosan érleli már az általánossá váló szubjektív igényt az osztályozás általános elméletének és törvényeinek megismerésére. Ez az osztályozási rendszerek mély válságából született, létező általános objektív szükséglet és szubjektív igény táplálja ma az osztályozási kutatómunka új fordulatát: nekilendülését a klasszifikatórika elméleti alapjainak lerakására, általános törvényeinek megismerésére, mert /helyesen/ ebben látja feltételét és lehetőségét, hogy az "egyetemes osztályozás" reális lehetőségeit és korlátait, feladatát és helyes célkitűzését egyértelműen tisztázhassa.

4.5 Az osztályozási rendszerek mai súlyos válsága és ennek feltárt oka tehát véleményünk szerint együttal oka és kikényszerítője egy új, pozitív fejlődésnek is. Ennek a "kikényszerített" pozitív fejlődésnek a sodrában a gyakorlati rendszerépítés szempontjából oly kétes értékűen: csak kvantitatíve eredményes osztályozási kutatómunka a jövőbeni kvalitatív, valódi reformmunkára: az egyetemes osztályozási rendszerek ma már megkerülhetetlen problémáinak elvi megközelítésére és elméletileg korrekt megoldására serkentve, egyttal kilátásba helyezi a speciális rendszerek igazi szerepkörének meghatározását, egymással és az egyetemes rendszer/ekkel való racionális összefüggésének megteremtését is. Reményt nyújt ezáltal az osztályozás terén az összekuszálódott profilok, egymásnak ellentmondó nézetek és megzavart célkitűzések mai zürzavarának tisztázására.

4.6 Véleményünk szerint az osztályozási rendszerek és az osztályozási munka mai válságos helyzetének ez az összekapcsolt, kettős értelmezése és értékelése felel meg a válságjelenségek mögött megbújó lényeg természetének; és ennek fel nem ismerése okozza /és egyttal magyarázza/ az egyes kutatók ítéleteinek nem dialektikus, hanem logikai ellentmondását: általános pesszimizmusukat, illetve általános optimizmusukat.

5.0 Mivel a nem-egyértelmű - bár az osztályozási kutatómunka és az osztályozási rendszerek kölcsönös összefüggése, az osztályozás helyzetében kifejeződő szoros kapcsolata -15- miatt nyilvánvalóan az osztályozás lényegét érintő - válságjelenségek mind az osztályozási rendszerek, mind az osztályozási munka helyzetének megítélése során logikai ellentmondások csapdájába csalták a kutatók ítéleteit, fokozott óvatosságot igényel jelentésük általánosítása: értelmezése az osztályozás mai helyzetének megítélése szempontjából. Ez az óvatosság annál is inkább helyénvaló, mert itt és most az osztályozás helyzetének megítélését kénytelenek vagyunk lényegében csupán ennek a két alaptényezőnek végül összekapcsolódó, de igen nagy látószögű és ezért szükségképpen vázlatos felmérésére, csupán a lényegre szorítókozó és elégtelenül dokumentált helyzetelemzésére alapozni.

5.1 Véleményünk szerint a jelenlegi helyzetnek és így értékelésének is meghatározó tényezője az a kiábrándító tény, hogy modern évtizedek kiterjedt nemzetközi kutatómunkája /és ennek könyvtárnyi termése/ mostanáig nem eredményezett egy korszerű igényeket kielégítő, valóban egységes és általános, nemzetközi egyetemes osztályozási rendszert. Értékelésünk alapja továbbá az az ezzel párhuzamos, ezt kiegészítő jelenség is, hogy a /speciális/ rendszerbőségben szenvedő szakterületek tudományos kutatói és szakemberei egymás után ismerik fel a tömegesen tolongó autonóm rendszerek mögött a rendszerzettség hiányát. -16- Megítélésünk szerint már e két tényező alapján jogosultnak tűnik megállapításunk: az osztályozási rendszereknek ebben az elégtelen helyzetében egyttal az osztályozási munka, és így végeredményben az osztályozás mai állapota is hiven tükröződik.

5.2 Ez a kiábrándító helyzet érthetővé tesz még olyan szélsőséges kutatói véleményt is, amely szerint a ma egyre jobban szaporodó, de egymással kapcsolatot nem vagy alig találó osztályozási rendszerek szinte sorozatban való gyártása tulajdonképpen az osztályozás szellemi kapacitásának "eltékozlása" /11/. Elemzésünkéből következik, hogy álláspontunk szerint is a speciális rendszerek dömpingje - az univerzális nemzetközi rendszer hiányával együtt - inkább megnyilvánulása, mint alkalmas takarója, és semmiképpen sem megoldása annak a lényegi rendezetlenségnek, amelynek harmadik tünete az osztályozási szaknyelv mai kényelmetlenné vált, egyesek szerint immár "bábeli" /12/ zürzavara. =17= Erdemüknek megfelelő tisztelettel méltányoljuk ugyan a FID és a vezető kutatók erőfeszítéseit, amelyekkel az osztályozási munka kooperációjában, szabványosításában, az osztályozási rendszerek konkordanciájának kimunkálásában, a /szabványosított/ szaknyelvi terminusok glosszáriumainak összeállításában stb., stb. keresik a kivezető utat az osztályozás mai válságából - véleményünk szerint azonban ez a válság mélyebb ma annál, mintsem hogy ezek az egyébként helyes és szükséges lépések a hasznos, de mégis csupán tüneti kezelésnél többet jelenthetnének, és így pillanatnyi enyhülésnél többet eredményezhetnének.

5.3 Az osztályozás mai válságának igazi mélységét, kétértelmű helyzetének tragikomikusan paradox voltát összefoglalóan talán azzal a ténnyel szemléltethetjük a legjobban, hogy az osztályozás munkásai már nemcsak az "osztályozások osztályozását" /15/ tartották szükségesnek elvégezni, hanem magának a könyvtári osztályozásnak az "osztályozását" /16/ is kidolgozták; jelezve ezzel, hogy a ma lényegében megoldatlan /könyvtári/ osztályozásról szóló hatalmas szakirodalom osztályozása már maga is osztályozási megfontolásokat, sőt: rendszert, illetve sémát igényel. Ebben a helyzetben, jelzett álláspontunknak megfelelően, igazán lényegeseznek és legalábbis potenciálisan sorsdöntőeknek csupán a 4.4 és 4.5 bekezdésekben említett, "kikényszerített" új pozitív fejlődés első jeleit: pl. az osztályozás általános elméletével /17/, az egyetemes és speciális rendszerekkel /18/, valamint az egyetemes osztályozási rendszerrel /19/ kapcsolatos kutatásokat tartjuk. Kitartunk elemzésen alapuló álláspontunk mellett annak ellenére, hogy egyes kutatók szerint az egyetemes osztályozási rendszer kilátásai reménytelenek /20/, és annak ellenére, hogy a "universal heterogeneous classification" /21/ eszményével kapcsolatban magunk sem hallgathatjuk el szkepticizmusunkat.

5.4 Nem vállalkozhatunk itt és most az osztályozás mai válságos helyzetének ezen tulmenő, részletes elemzésére. Kitűzött célunk: ennek a helyzetnek az értékelése azonban elkerülhetetlenné teszi annak futólagos szemrevételét, hogy a mai helyzetből nyílik vagy nyíllhat-e, és ha igen, milyen irányban kivezető ut.

5.5 Elemzésünk során érintettük a szempontot és most hivatkozunk rá, hogy megítélésünk szerint az osztályozás válságának mélyén meghúzódó egyik probléma lényege az a mozzanat,

hogy az /egyaránt megoldatlan/ "egyetemes" és "speciális" osztályozás alapvető különbözősége inkább kvalitatív, mint kvantitatív természetű. Ennek a felismerésnek a fényében, ennek megfelelően kivezető utnak csak a kétféle és különböző mélységű /de egyaránt létező tájékozási szükségletek és tájékoztatási igények kielégítését szolgáló/ "osztályozás" szemléleti különbözőségének, eltérő "fókusz távolságának" meghatározását, az ebből kifolyólag szükségképpen jelentkező "szintkülönbségének", valamint különböző feladatának és célkitűzésének elméletileg megalapozott tisztázását tarthatjuk. Ugyanakkor tisztában vagyunk vele, hogy a tényleges megoldás az egyértelműen tisztázott és elkülönített funkciók összeegyeztetésének kétséges lehetőségén, illetve a jövőben remélhetőleg adódó lehetőség megvalósításán mulik. Valószínűnek tartjuk, hogy ez az elméleti tisztázás az egyetemes osztályozási rendszerek mai megalomániájának ésszerű csökkenéséhez vezet el, ami lehetővé tenné egy a jövőben kidolgozandó új nemzetközi egységes és általános - de elvileg racionálisan korlátozott részletességi - osztályozási rendszer számára az ideális szemléleti fókusz távolság meghatározását, és ezáltal, ha nem is a bizonyítottan elérhetetlen "filozófiai", de legalább a remélhetőleg nem elérhetetlen "tudományos" jellegű és rangú rendszer-eszmény =18= megközelítését.

5.6 Függetlenül attól, hogy az osztályozás munkásainak sikerül-e kidolgozniuk a jövőben egy ilyen korlátozottan-részletező univerzális rendszert, a speciális rendszerek további erőteljes előretörése nemcsak rövid távra tűnik szemünkben kétségtelennek. Az "előretörés" ugyanakkor kétértelmű terminus, amelynek egyik értelme: a rendszerek számának további gátlástalan szaporítása az osztályozás helyzete szempontjából nem jelent tényleges előrehaladást. A valódi haladás ma elsősorban a szakterületen és szakszemponton belüli párhuzamosságok megszüntetését követeli meg, ami még viszonylagos és időleges létszámcsökkenésre is vezethet. Ennek ellenére a speciális osztályozási rendszerek terület és szempont szerint összekapcsolódó egységesülését mindenképpen szükségesnek, válságuk egyetlen megoldásának, a funkcionális előretörés elengedhetetlen feltételének tartjuk.

5.7 Összefoglalva elemzésünket: az osztályozás állapota ma aggasztóan válságos, az osztályozási munka számára azonban látjuk már az elvileg kivezető és ezért bejárando utat. Ez az ut az általános osztályozáselméleti kutatások kiterjesztésén és elmélyítésén át az adódó eredmények szervezett felhasználásával egy olyan új, modern szemléletű =19= és elvileg korlátozott részletességi, valóban általános és egységes, univerzális nemzetközi osztályozási rendszer kiépítése felé halad, amely minden pontjában lehetővé teszi az illető "pont" területét felnagyítva, sajátos szempontból és a legnagyobb részletességgel vizsgáló, de a szakterületen és szakszemponton belül hasonlóképpen nemzetközileg egységesítendő speciális osztályozási rendszerek bekötődését. Az osztályozási munka végcélja csak az elméletileg tisztázott funkciójú univerzális és speciális osztályozási rendszerek funkcionális munkamegosztásának és egyensúlyának nemzetközi összefogással történő megvalósítása lehet. Ennek elérésé-

hez elvileg - többek között - a jövődöbéli általánosan "egyetemes" rendszernek a mindent-osztályozás igényének egyetemességéből, a jövőben egységesítendő "speciális" rendszereknek pedig az egymásra való tekintet-nélküliség autonómiájából kell engedniök.

6.0 Az eszményi állapot eléréséig a modus vivendi gyakorlati útját a létező és funkcionáló egyetemes és speciális osztályozási rendszereknek a felmerülő tájékozódási szükségletek és tájékoztatási igények révén szabályozott szimbiózisában =20= látjuk. Mind a szimbiózisnak, mind a gyakorlati szabályozásnak véleményünk szerint elégséges alapja a tudományos tájékozódás természeté. Kétségtelen ugyanis, hogy mind az esetleg önállóan /is/ tájékozódó tudományos kutató, mind a tájékozódás és a tájékoztatás szempontjából tudományos igényű gyakorlati szakember, mind a tájékoztatást végző "dokumentalista" már ma sem nélkülözheti saját kutatásterületén a szakterület speciális osztályozási rendszerét, ettől a kutatásterülettől távolodva viszont egyre inkább terhes feladatává válik a számára idegen szempontu és tulzott mértékű részletezések kásahegyének esetenkénti átrágása. Vagy általánosítva: a lényegében multivalens tudományos és szakszerű tájékozódás - és ezért szükségképpen: a tájékoztatás - mindenkor a lehetőségig részletes igényű a szűk szakterületen; ennél egy fokkal általánosabb a speciális szakterülettel foglalkozó többi tudományágban, majd a szakterülettől és releváns diszciplináktól távolodva fokról-fokra /bizonyos irányokban természetesen ugrásszerűen/ válik mind általánosabb jellegűvé; végül a kutatómunka mindenkori állása szerint irreleváns területeken és diszciplinák előtt a kutató tájékozódási szükséglete és tájékoztatási igénye már nem különbözik érdemben az általános laikus intellektuális igénytől, illetve szükséglettől.

6.1 A tájékozódási szükségletek és tájékoztatási igények kielégítése az a szempont, amely az osztályozás feltárt és elemzett helyzetének informatikai értékelésére kritériumként természetszerűen felmerül; a szükségletek és igények megragadása és komplex /vagy akár: kettős/ kritériumként való felhasználása azonban véleményünk szerint ma még nem lehetséges. Elméleti megfontolásaink és gyakorlati vizsgálatok eredményei egyaránt arra mutatnak, hogy még az "objektív"-nek tekintett tájékozódási szükségletek is, az előző pontban foglalt általánosítás érvényességét meghagyva, szakterületenként erősen különbözőek. Az egyes tudományoknak már tárgyukból-jelle-
gükből is következően igen eltérő mélységű feltárási, rendszerezési szükségletét az egyes tudományokkal szemben megnyilvánuló eltérő tudományos szükséglet és különböző társadalmi igény tovább módosíthatja. Emellett a probléma megközelítése ma még csak a vizsgálati stádium kezdetén tart, és jellemző az elméleti kiforratlanságra, hogy pl. az "információs igény" és "információs szükséglet" fogalmak tisztázása /25/ is csak a legutóbbi években indult meg. Mindezek alapján úgy látjuk, hogy az egyes tudományok - legutóbb pl. a társadalomtudomány/ok/ /26/ - területén megindult "igényvizsgálatok" nem vezettek még értékelésünk kritériumaként általunk itt most általánosítva felhasználható eredményekhez.

6.2. Az osztályozás feltárt helyzetének a tudományos tájékoztatás szempontjából történő értékelését azonban nem kell ezek után sem pusztán az előzőkben ismertetett elemzésünk logikai következményei alapján, illetve azokra korlátozóva elvégeznünk. Az elemzésen alapuló, de logikai támasztéku értékelésünket megerősítik ugyanis az UNESCO és az ICSU /International Council of Scientific Unions = Tudományos Szervezetek Nemzetközi Tanácsa/ égisze alatt az utolsó öt évben kibontakozott /27/ és egy világot átfogó tudományos és technikai =21= információs hálózat /UNISIST/ =22= létrehozására irányuló nemzetközi együttműködés előkészítő munkájában bekövetkezett események, az együttműködés vezető testületében elhangzott megállapítások, és végül az elfogadott jelentésben /Study Report/ lerögzített ajánlások és indokolások. A nemzetközi összefogással létrehozott UNISIST-munkacsoportok közül ugyanis kettő oszlott fel /talán időlegesen?/ szabványosítási eredmény felmutatása nélkül; és nem tartjuk véletlennek, hogy ez a kettő éppen az "osztályozás és indexelés", valamint "a tudományos információ tömörítése, szervezése és kiértékelése" tárgykörű bizottság volt /28/. Az UNISIST-terv vezető testülete ezek után az 1969. decemberében megtartott 4. ülésén kénytelen volt megállapítani, hogy a világot átfogó információs hálózat számára szabványosított/ klasszifikációs bázisként a jelenleg létező egyetemes osztályozási rendszerek egyikét sem javasolhatja /29/. Ez az álláspont és következménye: az osztályozás terén a nemzetközi szabványosításról való lemondás változatlanul érvényesül a legujabban elfogadott és kiadott végleges UNISIST-tervben /30/ is. =23=

Az osztályozási munka eredménye, az osztályozás mai helyzete tehát az információs együttműködés világfórumán /is/ megméretett és ki nem elégítőnek találtatott.

6.3. Az osztályozás vezető munkásainak és az informatika nemzetközi rangu képviselőinek az osztályozás mai helyzetét illető egyértelmű gyakorlati kritikája megerősíti előző elemzésünk logikájából folyó saját elméleti értékelésünket. Eszerint az osztályozás - tehát az osztályozási munka és az osztályozási rendszerek - feltárt válságosan kétértelmű helyzetét most a tudományos tájékoztatás perspektívájában: tehát funkcionálisan és hatásában szemlélve, már súlyosabbnak, egyértelműen elégtelennek ítéljük.

6.4. Az információáramlásra közvetlenül hatnak az osztályozási rendszerek; ezeket szemléletünkben a tudományos információvezeték "kapcsolótábláinak" és az elégtelenül elgátolt információ- /és természetesen: dokumentum-/ áradat "zsilipjeinek" tekintjük. =24= Működésüket és ennek hatását most a tudományos tájékoztatási rendszer egészének szempontjából tekintve, úgy ítéljük meg, hogy az osztályozás ma nemcsak eszményi információs szerepét nem tölti be, de szerényebb, ma elvárható és formális feladatát sem teljesíti: a kapcsolótáblák zárlatosak és a zsilipkapuk hézagosak. Előbbiek ma nem szelektálják és nem zárják megfelelően az információs áramköröket, utóbbiak nem tartják vissza a tájékoztatási csatornákon ömlő irreleváns információk /és dokumentumok/ áráját - illetve nem /csak/ a perti-

nens információt csapolják le a dokumentum-tengerből. Kétségtelen, hogy korunk tudományos tájékoztatási rendszerének nem csak a vezérlő apparátus: az osztályozás állapota a gyenge pontja /34/; de ma úgy látjuk, hogy ez a "szűk keresztmetszete" egyedül is képes /lenne/ ki-elégítő működését tartósan megakadályozni.

6.5 Ebben a helyzetben a hibásan megtervezett és előregedett nagy kapcsolótáblák gondos, de részleges javíthatása, az egyes szektorok kiegészített biztosítékainak állandó kicserélgetése, sőt egyes mezőkben a jelfogók szorgalmas szaporítása éppen úgy nem javít alapvetően a tudományos tájékoztatás egész mai rendszerének elégtelen állapotán, mint az eleve rosszul méretezett és hibásan elhelyezett nagy zsillipek nehezen nyitható és zárható, hézagosan illeszkedő kapuinak most már rendszeres tömítgetése. A ma alapjaiban rendszertelen tudományos tájékoztatási rendszer egészének elégtelen funkcionálását elvileg-vezérlő apparátusának: az osztályozásnak ezek a karbantartás és felújítás jellegű szorgos munkálatai nem javítják meg lényegesen, és csupán azt eredményez/het/ik, hogy a rendszer egészének teljesítőképesége nem romlik - miközben az információs szükséglet és igény rohamosan növekszik.

6.6 Hasonlóképpen nem javít az egész információs rendszer elég-telenségén, csupán a napi és helyi gondokat enyhíti a kiegészítő igények kielégítését szolgáló egyéni kapcsolótábláskák mai gyorsütemű felszerelése, valamint az esetleg igen korszerűen működő, de esetlegesen elhelyezkedő kis magán-zsillipek szaporítása, de tervszerületlenül rendszertelen megépítése és működtetése. Az információáramlás mai permanens áradásának és a nagyüzemi, tervszerű információellátás szükségességének korábban ezek az információs önellátásra irányuló és egymást gyakran keresztező szükségszülte törekvések, nemritkán provizórikus megoldások csak a háztáji meritőháló szerény szerepét töltik be.

6.7 Az információs önellátás kis kapacitású eszközei, a nagy információs kapcsolótáblák koordinálatlan párhuzamossággal hibásan működő elavult mechanizmusai egyaránt táplálják a mai információs rendszer használóinak heves vágyát egy valóban egységes koordinált tudományos tájékoztatási rendszer és annak központi vezérlő osztályozási berendezései: központi kapcsolóterem és zsillipek-vezérlő iránt. Nemcsak az UNISIST-mozgalom jelzi ma, hogy ilyen információs rendszer és ilyen osztályozási vezérlő berendezések hiánya immár égetővé vált. Megvalósításának, illetve kiépítésüknek elméleti és gyakorlati lehetőségével kapcsolatban ma megoszlik az egyes érintett szakterületek mértékadó képviselőinek véleménye. Az álláspontok ismertetése szétfeszítené tanulmányunk kereteit; az összefoglaló, érdemben mérlegelő állásfoglalás pedig meghaladja kompetenciánkat. Az előzők alapján csupán annak a véleményünknek kívánunk hangot adni, hogy a megvalósítás inkább mulik szubjektív mint objektív, inkább intellektuális mint technikai, inkább társadalmi mint tudományos előfeltételeken.

7.0. Az osztályozási munka és az osztályozási rendszerek, tehát az osztályozás mai válságos helyzetének elemzése és értékelése végeredményben elvezetett bennünket a magasabb integrált egység: a tudományos tájékoztatási rendszer mai válságához. Az utóbbi megoldásának szükséges, de nem elégséges feltétele az osztályozás interdiszciplináris és internacionális problémájának megoldása. Véleményünk szerint ez a megoldás csak szupranacionális és szupradiszciplináris természetű lehet. A megoldás megvalósulását elvileg lehetségesnek tartjuk, a megvalósulás időpontját illetően azonban szkeptikusak vagyunk. Csupán reméljük, hogy a megoldás megvalósulását az objektív információs szükséglet erősödő nyomása előbb-utóbb kikényszeríti.

J E G Y Z E T E K

- =1= A fogalmat szűkebb értelmében használjuk. A terminus technicus az osztályozással kapcsolatos elméleti és történeti, valamint az osztályozási rendszerek építésével, összehasonlító vizsgálattal és értékelésével foglalkozó elméleti és gyakorlati munkát jelöli; a rendszerek mindennapi gyakorlati használatát, az ún. "szakozó" munkát nem.
- =2= RANGANATHAN részletesebb vizsgálata /1/ a dokumentációnak már három krízis-szakaszát is elkülöníti.
- =3= Most nem a "saját" osztályozási rendszer iránti elfogultságról beszélünk - bár természetesen ennek is van szerepe.
- =4= A szerző által elvégzett részletes elemzésnek /2/ itt csak legfontosabb eredményeit foglalhatjuk össze.
- =5= Itt nem csupán a produkált dokumentumok mennyiségére gondolunk, hanem inkább a kutatás látóhatárára, a vizsgálatok szempontjaira és részletességére. Tulajdonképpen egyetlen lényeges hiányt állapíthatunk csak meg: meglepő, hogy a kutatás nem tört még bekötő utat az általános rendszerelmélet területe felé.
- =6= RANGANATHAN Colon Classificationje egyetlen kivételként "erősíti" megállapításunk érvényét.
- =7= Ezt a tényt a legjobban gondozott egyetemes rendszer, az ETO mai helyzetével foglalkozó, az összes felmerült problémát meg-

tárgyaló, de "tanácstalanul" meg nem oldó 1971. évi hercegnovi /Jugoszlávia/ nemzetközi szimpózium megállapításai /2a/ kellően illusztrálják. Így például felvetődött az aprólékos-folyamatos revízió csődjével és az UNISIST-program kivánalmiával kapcsolatban egy öt éves, az egész rendszert alapjaiban átalakító, tehát lényegében egy új egyetemes rendszer /UC/ létrehozására irányuló program követelménye.

- =8= A kritikai kórus tónusa meglehetősen vegyes. Jellemző például a kutatók említett elfogultságára és a kritikai irodalom nem fékezett szókimondására, hogy DEWEY rendszerének már "epitáfiumát" is megírták /3/.
- =9= Idézzük fel a tényt, hogy a kiemelkedően legjobban karbantartott egyetemes rendszernek, az ETO-nak még 1960-ban is csupán egyetlen nem-muzeális és valóban "teljes" kiadása állt rendelkezésre. A rendszerrel szembenálló irodalom /4/ megállapítása szerint anyagának mintegy negyede volt akkor érvénytelen.
- =10= Jellemzésül: egyetlen osztályozási kutatócsoport, az angliai CRG /Classification Research Group = Osztályozási Kutató Csoport/ egyetlen évtized alatt több mint husz speciális rendszert dolgozott ki olyan egymástól távoleső szakterületek számára, mint pl. a "neveléstudomány" és a "gyémántfeldolgozás", a "talajtan" és a "biztosítás" /5/.
- =11= Példaképpen: az "óriásmolekulák"-kal kapcsolatos speciális osztályozási rendszereket legutóbb áttekintő kritikai vizsgálat /6/ 26 ilyen rendszerre terjedt ki.
- =12= Jól jellemzi a mai helyzetet az a dolgozat /7/, amely a "fogászat" szempontjából vizsgálja és veti el nemcsak az egyetemes rendszerek idevonatkozó részét, de még az "általános orvostudományi" speciális osztályozási rendszereket is, és tör lándzsát az Index to Dental Literature speciálisan "speciális" rendszere mellett.
- =13= Az ETO sokat emlegetett "páratlan elterjedése" kizárólag a többi egyetemes rendszer elterjedéséhez viszonyítva igaz, valójában azonban nagyon is szerény mértékű: a legújabb vizsgálat /8/ a nagy referálólapok területén jóval 5% alatti !/ elterjedést mutatott ki.
- =14= RANGANATHAN Colon Classificationjében már olyan egészen szűk szakterületeknek /pl. termelési-technológiai ágazatoknak/ is van már kidolgozott mikroszisztémája, mint pl. a gépgyártás vonalán a csapágygyártásnak, a fogaskerékgyártásnak, a csavargyártásnak, sőt még külön az anyacsavargyártásnak is /9/.
- =15= A kapcsolaton belül a tényezők hatóereje természetesen nem azonos.
- =16= A társadalomtudomány/ok/ területén például már évek óta panasolják az egységes szakmai osztályozási rendszer hiányát /10/.

- =17= Komikus, de jellemző mozzanat, hogy a terminológia zürzavarát bábelinek minősítő RANGANATHAN egyik alapvető cikkéhez CAMPBELL-nek terminus-magyarázó glosszát kellett írnia /13/. KYLE tehát jogosan panasolja fel az osztályozás munkásainak "ezoterikus zsargon"-ját /14/.
- =18= BLISS már évtizedekkel KEDROV negatív eredménnyel végződött vizsgálatait előtt, 1931-ben felismerte, hogy a tudományos /könyvtári/ osztályozás nem azonos a filozófiai osztályozással /22/.
- =19= Ebbe természetesen a gépesítés igényeinek figyelembevételét is beleértjük.
- =20= Álláspontunk közel áll KYLE felfogásához /23/, és lényegében megegyezik DE GROLIER nézetével /24/, ha szemlélete és kifejezési formája általánosabb is.
- =21= Az UNISIST-mozgalom kitűzött célja szűkebb, mint amit a szó szerinti értelemben vett "tudományos", de bővebb, mint amit a nálunk sajnálatosan meggyökeresedett "tudományos és műszaki" terminus technicus jelez: nem terjeszkedik ki valamennyi tudományra, de az "alkalmazott" tudományok körét nem korlátozza a "műszaki" tudományokra.
- =22= Hangsúlyoznunk kell, hogy az UNISIST nem információs rendszer, hanem egy önkéntes nemzetközi együttműködés programja a létező információs szervezetek és rendszerek munkájának összehangolására, terv a létező szervezetek és rendszerek együttműködő hálózatának kiépítésére.
- =23= A terv /Study Report/ 5.1.4 C pontja tartalmazza a jelenlegi egyetemes osztályozási rendszereket a szabványosítás alapjaként elutasító álláspont indokolását; a 4. Ajánlás hívja fel az illetékeseket az alkalmasabb új eszközöket felkutató munkára; végül a 6.2.4 IA pont javasolja az egyetemes rendszerek közöttük az ETO - alkalmasságának felülvizsgálatát egy korlátozott mélységű és a különböző rendszerek, tezaszauruszok "átszálló-helyének" /31/ funkcióját betöltő szabványos tárgyszójegyzék kialakítására.
- =24= A magunk mentségére hivatkozunk a jelenségre, hogy a szaknyelvét most építő informatikában gyakori ma az ehhez hasonló "képes beszéd", és általános a meggyőződés, hogy tartalma eléri az analógia szintjét. A jelenség egyik oka az elmélet kiépítenlensége; ezért /is/ "vezetik be" az informatikába a különböző, de elsősorban fizikai fogalmakat és törvényeket; a "felezési idő" fogalmától /32/ az "elektro-hidrodinamika" törvényeiig /33/.

...0...

HIVATKOZOTT IRODALOM

- /1/ RANGANATHAN, S.R.: Three crises in documentation. = Proceedings of the 33. Conference of FID and International Congress on Documentation, Tokyo, Sept.12-22. 1967. /Kézirat./ Paper III-a-4.
- /2/ SZÁVA-KOVÁTS E.: Adatok, szempontok és példák a földrajztudomány speciális osztályozási szakrendszereinek történeti-rendszertani megítéléséhez. Egyetemi doktori értekezés. /Bp. 1970./ 225 p. /Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar./
- /2a/ DAHLBERG, I.: Internationales Symposium: "UDC in Relation to other Indexing Languages." = Nachrichten für Dokumentation, 22.k. 4.sz. 1971. p.174-175.
- /3/ EATON, T.: Epitaph to a dead classification. = The Library Association Record, 57.k. 9.sz. 1955. p.428-430.
- /4/ FILL, K.: Lehren aus der Revision einer Stichwortkartei. = DK-Mitteilungen, 5.k. 4.sz. 1960. p.13-15.
- FRANK, O.: Über die zukünftige Entwicklung der Internationalen Dezimalklassifikation. = Revue de la Documentation, 27.k. 4.sz. 1960. p.141-144.
- /5/ POSKETT, D.J.: The Classification Research Group 1952-1962. = Libri, 12.k. 2.sz. 1962. p.127-138.
- /6/ HOUWINK, R. - BOUMAN, H.: Classification of high polymers: A review. London, Butterworth, 1960. 54 p.
- /7/ CAHALAN, T.T.: Storing dental knowledge: Classification and subject heading. = Bulletin of the Medical Library Association, 46.k. 1.sz. 1958. p.96-102.
- /8/ Comparative study on classifications. Paris. UNISIST/CSI/5.8 - idézi: ARNTZ, H.: Die DK - eine Vielfacettenklassifikation. = Nachrichten für Dokumentation, 21.k. 4.sz. 1970. p.139-142.
- /9/ RAHMAN, A. - FATHIMA, A. - RANGANATHAN, T.: Bearing production engineering: Depth classification. /Classification problems 7./ /Design series 6./ = Library Science with a Slant to Documentation, 1.k. 3.sz. 1964. p.261-277.
- RAHMAN, A. - FATHIMA, A. - RANGANATHAN, T.: Gear production engineering: Depth classification. /Classification problems 15./ /Design series 10./ = Library Science with a Slant to Documentation, 3.k. 1.sz. 1966. p.26-41.

- RAHMAN, A. - FATHIMA, A. - RANGANATHAN, T.: Screw production engineering: Depth classification. /Classification problems 2./ /Design series 2./ = Library Science with a Slant to Documentation, 1.k. 1.sz. 1964. p.42-58.
- RAHMAN, A. - FATHIMA, A. - RANGANATHAN, T.: Nut production engineering: Depth classification. /Classification problems 5./ /Design series 4./ = Library Science with a Slant to Documentation, 1.k. 2.sz. 1964. p.133-146.
- /10/ ENGELBERT, H.: Die gesellschaftswissenschaftliche Dokumentation braucht eine einheitliche Klassifikation. = ZIID-Zeitschrift, 12.k. 4.sz. 1965. p.142-143.
- WERSIG, G.: Terminologie und Klassifikation in den Sozialwissenschaften. = Nachrichten für Dokumentation, 21.k. 6.sz. 1970. p.259-262.
- /11/ MANE, B.S. - RAIZADA, A.S.: On modern classificatory thought. /Depth classification 48./ = Annals of Library Science, 10.k. 3-4.sz. 1963. p.97-102.
- /12/ RANGANATHAN, S.R. - VIJ, V.P.: Classificatory terms: Tower of Babel. = Annals of Library Science, 8.k. 3.sz. 1961. p.80-84.
- /13/ RANGANATHAN, S.R.: Library classification as a discipline. = Proceedings of the International Study Conference on Classification for Information Retrieval, Dorking, England, 13-17. May 1957. London - New York, ASLIB - Pergamon Press, 1957. p.3-12.
- CAMPBELL, D.J.: Glossary to Dr. Ranganathan's paper. Ibid. p.13-14.
- /14/ KYLE, B.: An examination of some of the problems involved in drafting general classifications and some proposals for their solution. = Revue de la Documentation, 26.k. 1.sz. 1959. p.17-21.
- /15/ HOLMSTROM, J.E.: Classification of classifications. = Scientific Information Conference of the Royal Society, June-July 1948. London, Royal Society, 1948. p.501-515.
- /16/ RANGANATHAN, S.R.: Classification of library classification. = Annals of Library Science, 7.k. 3.sz. 1960. p.65-76.
- /17/ RICHMOND, P.A.: Some aspects of basic research in classification. = Library Resources and Technical Services, 4.k. 2.sz. 1960. p.139-149.
- RICHMOND, P.A.: Contribution toward a new generalized theory of classification. = Classification Research: Proceedings of the 2. International Study Conference, Elsinore, Denmark, 14-18. Sept. 1964. Ed. /by/ P. Atherton. Copenhagen, Munksgaard, 1965. p.15-35. /FID 370./

- /18/ RANGANATHAN, S.R.: General and special classifications. ld. /17/ p.81-93.
- DOBROWOLSKI, Z.: Analyse der Klassifikations-Systeme. = Nachrichten für Dokumentation, 16.k. 3.sz. 1965. p.142-149.
- ISAAC, A.M.: Structure, validity and prospects of classification schemes. = Annals of Library Science and Documentation, 12.k. 2.sz. 1965. p.53-75.
- WÄHLIN, E.: Classification systems and their subjects: A general analysis of different kinds of classification systems characterized by different types of subject. = American Documentation, 17.k. 4.sz. 1966. p.199-215.
- /19/ VICKERY, B.C.: Relations between subject fields: Problems of constructing a general classification. ld. /13/ p.43-49.
- Some problems of a general classification scheme: Report of a conference held in London, June 1963. London, Library Association, 1964.
- JACHOWICZ, R.: Spezial- und Universal-Klassifikation. Konzeption der allgemeinen Konstruktion einer "dreidimensionalen Klassifikation". = Nachrichten für Dokumentation, 18.k. 3-4.sz. 1967. p.111-116.
- AUSTIN, D.: Prospects for a new general classification. = Journal of Librarianship, 1.k. 3.sz. 1969. p.149-169.
- /20/ PINGS, V.M.: A universal classification - untenable. = Library Resources and Technical Services, 4.k. 1.sz. 1960. p.5-13.
- /21/ RICHMOND, P.A.: Recommendations for further study in classification. = American Documentation, 12.k. 1.sz. 1961. p.35-37.
- /22/ BLISS, H.E.: Scientific is not philosophic classification. = The Library Association Record, 33.k. 4.sz. 1931. p.174-175.
- /23/ KYLE, B.: Key or bolt? A dialogue on library classification. = Books, 1956. 305.sz. p.216-217.
- /24/ DE GROLIER, E.: Classification pour les centres spécialisés. = La Documentation en France, 1939. 8.sz. p.3-23.
- /25/ O'CONNOR, J.: Some questions concerning "information need". = American Documentation, 19.k. 2.sz. 1968. p.200-203.
- /26/ ENGELBERT, H.: Probleme der Erforschung des Informationsbedarfs der Gesellschaftswissenschaften. Zur Ausnutzung von Forschungsergebnissen aus den Bereichen Naturwissenschaft und Technik. = ZIID-Zeitschrift, 15.k. 6.sz. 1968. p.243-248.

LINE, M.B.: Information requirements in the social sciences: Some preliminary considerations. = Journal of Librarianship, 1.k. 1.sz. 1969. p.1-19.

SCHEUCH, E.: Informationsbedürfnisse in den Gesellschaftswissenschaften vom Standpunkt des Wissenschaftlers. = Nachrichten für Dokumentation, 22.k. 1.sz. 1971. p.25-26.

/27/ ARNTZ, H.: Das ICSU/UNESCO-Projekt /UNISIST/. = Nachrichten für Dokumentation, 20.k. 1.sz. 1969. p.36-38.

ARNTZ, H.: UNISIST in der Realisierungsstufe. = Nachrichten für Dokumentation, 21.k. 1.sz. 1970. p.33-34.

UNISIST. Synopsis of the feasibility study on a world science information system. Paris, UNESCO, 1971. 92 p.

/28/ PEREZ-VITORIA, A.: Towards a world science information system: An ICSU-UNESCO joint venture. = UNESCO Bulletin for Libraries, 23.k. 1.sz. 1969. p.2-7.

/29/ SAMULOWITZ, H.: DK - Abgesang oder Neubeginn? = Nachrichten für Dokumentation, 21.k. 4.sz. 1970. p.138.

Report on the fourth session of the UNESCO/ICSU Central Committee to study the feasibility of a world science information system /UNISIST/, UNESCO House, Paris, 15-17. Dec. 1969. Paris, 1970. /UNESCO-ICSU/CSI/5.15/ - idézi: DAHLBERG, I.: Möglichkeiten einer Neugestaltung der DK. = Nachrichten für Dokumentation, 21.k. 4.sz. 1970. p.143-151.

/30/ UNISIST. Study report on the feasibility of a world science information system. Paris, UNESCO, 1971. 7, 161 p.

/31/ ARNTZ, H.: Die UNISIST-Konferenz. = Nachrichten für Dokumentation, 22.k. 6.sz. 1971. p.272-275.

/32/ BURTON, R.E. - KEBLER, R.W.: The "half-life" of some scientific and technical literature. = American Documentation, 11.k. 1.sz. 1960. p.18-22.

/33/ POPILOV, L.JA.: K voprosztü o kriteriah kacsesztvennoj i kolicsesztvennoj ocenki informacionnüh potokov i trudoemkosztü obrabotki isztocsnikov informacii. = naučno-Tehničeszkaja Informacija, 2. Szerija, 1968. 3.sz. p.3-6.

/34/ ARNTZ, H.: Causes of the information crisis. ld. /1/, Paper III-h-5.

SZÁVA-KOVÁTS, E.: The present state of classification, and its evaluation from the viewpoint of scientific information

Both classification as a process and the development of classification schemes have now come to a critical and paradoxical stage; the state and assessment of classification are controversial or even contradictory. Its evaluation - both in itself and from the angle of scientific information - requires the contradictions, explored by criticism, to be analyzed and interpreted.

The analysis points to the contradiction which exists between the thematic richness of investigations in the theory of classification, often taken up with particulars, and the meagre results given to the practice to improve and extend classification. It also shows the contradictions and critical phases of the development of classification schemes. Concerning the universal classification systems, the study distinguishes quantitative and qualitative critical phases, and considers their currently one-sided development as a negative phenomenon, as a "pseudo-reform". It also separates the initial positive phase of the development of special classifications from the present-day negative phase of their chaotic and unsystematical "proliferation".

The double crisis in classification work and classification schemes has resulted in a general crisis in classification. The present state of classification is now characterized on the one hand by a superabundance of classification schemes, and on the other by an anarchy in classification, a contradiction arising from an essential unsystematicalness. The lack of a really general and universal classification scheme has proved to be a vital issue, and the unification of special schemes interrelated by specialized fields and special aspects has become an urgent need. At the same time, the general crisis in classification - by its own development and extension in depth - has given rise to the objective need for and the subjective demand on real reforms: i.e. on laying the foundations of the theory of classification. The start of this really reform-oriented work gives us some hope that the clarification of conceptual differences between general and special classification, which are complementary to each other, will meet with success and will facilitate a functional division of labour and a future balance.

From the aspect of scientific information, the present ambiguous state of classification may be qualified as clearly unsatisfactory. The chaotic development and anarchic state of classification have clashed with the progress of science, which tends to be unified through a process of specialization, and also with the similar needs of scientific information. Classification today is unable to carry out its central controlling function in the system of information: it fails to select and close the circuit of information in a proper manner, nor can it drain the pertinent information from the sea of documents. Obsolete universal classification schemes, working defectively with their unco-ordinated parallelisms, cannot meet the actual needs of scientific research and information, while their "pseudo-reforms" do nothing but intensify their crisis. In the age of special

systems, with a permanent flow of information and a large-scale and planned information supply, such classification schemes are only the low-capacity tools of autarchy-minded information work.

The present crisis in classification forms only one factor of the actual crisis in information. A necessary but not satisfactory condition for solving the latter is to solve the interdisciplinary and international problems of classification. The solution can only be supra-national and supra-disciplinary in nature.

The creation of a unified, co-ordinated scientific information system and its central control unit - classification - has become imperative. This depends on intellectual and social rather than technical and scientific preconditions. The implementation of a solution is deemed possible in theory, but some scepticism may be expressed as to the date of its realization. It can be hoped only that the realization of the solution will be forced by increasing pressures concerning the objective need for information.

САВА-КОВАЧ, Э. : Современное положение классификации и ее оценка с точки зрения научной информации

Работа по классификации и развитие систем классификации в настоящее время поступили в критическую парадоксальную стадию; положение и оценка классификации сегодня противоречивы. Оценка классификации, так взятой сама по себе, как с точки зрения научной информации требует анализа и толкования раскрытых критикой противоречий.

Анализ указывает на противоречие, показывающееся между тематическим богатством исследовательской работы по теории классификации, углубляющейся в частные проблемы и бедной результатов, данных для практики создания системы классификации. В статье раскрываются противоречия и стадии кризиса развития систем классификации. Различаются два этапа (количественного и качественного характера) кризиса универсальных систем; и считается их сегодняшнее одностороннее развитие псевдореформой. Отделяется начальный этап развития специальных систем, имеющий позитивный характер от сегодняшнего этапа хаотической бессистемной гипертрофии, имеющего негативный характер.

Двойной кризис работы по классификации и систем классификации вызвал двойной, общий кризис классификации. Современное положение классификации характеризуется противоречием между лишним богатством систем и их существенной бессистемностью, анархией классификации. Отсутствие на самом деле общей и международной системы классификации становилось наболевшим вопросом, унификация с точки зрения специальных областей и специальности становилась необходимой. В то же

время общий кризис классификации своим развитием и углублением вызвал объективную потребность и субъективный запрос к настоящей реформе: созданию теоретических основ классификаторики. Начало этой настоящей реформаторской работы подает надежду на выяснение различий в дополняющих друг друга взглядах универсальной и специальной классификации, на создание функционального распределения труда и будущего равновесия.

Двойное положение классификации оценивается сегодня однозначно неудовлетворительной с точки зрения научной информации. Хаотическое развитие и анархическое положение классификации вступили в противоречие с развитием, характеризуемым спецификацией-унификацией и с запросом научной информации к спецификации и унификации. Классификация сегодня не выполняет свою центральную управляющую задачу в системе информации: не селектирует и замыкает удовлетворительно информационные электрические цепи, не отводит пертинентную информацию из озера документов. Устаревшие универсальные системы, действующие ошибочно, излишним повторением не удовлетворяют сегодняшние запросы научных исследований и научной информации, а их псевдореформа вызывает лишь их кризис.

Настоящий кризис классификации является только одним из факторов кризиса научной информации. Необходимым, но не достаточным условием решения этой проблемы является решение интердисциплинарной и интернациональной проблемы классификации. Это решение может быть только решением вышенационального и вышедисциплинарного характера.

Создание единой координированной системы научной информации и ее центральных управляющих устройств классификации стало задачей неотлагаемой. Выполнение этой задачи зависит скорее от интеллектуальных, чем от технических, скорее от общественных, чем от научных предусловий. Мы считаем, что в принципе можно решить эту проблему, но что касается времени решения мы являемся скептическими. Имеется лишь надежда, что укрепляющего давления объективной потребности в информации рано или поздно вынудит решение этой проблемы.

" "

SZÁVA-KOVÁTS, E.: Gegenwärtige Lage der Klassifikation und Beurteilung ihrer Stellung in der wissenschaftlichen Information

Die Klassifikationstätigkeit sowie die Entwicklung der Klassifikationssysteme befinden sich derzeit in einem kritisch-paradoxen Stadium: die heutige Lage und Beurteilung der Klassifikation enthält zahlreiche Widersprüche. Um die Klassifikation selbst sowie ihre Stellung innerhalb der wissenschaftlichen Information beurteilen zu können, ist es notwendig, die kritisch erschlossenen Widersprüche zu analysieren und auszulegen.

Die Analyse weist auf den Widerspruch hin, der zwischen dem Reichtum der Thematik der sich auf Detailfragen erstreckenden Klassifikations-theoretischen Forschungstätigkeit einerseits, und der Dürftigkeit der für den praktischen Ausbau von Klassifikationssystemen geeigneten Ergebnisse andererseits besteht. Sie zeigt die Widersprüche und die kritischen Epochen in der Entwicklung der Klassifikationssysteme. Die Analyse unterscheidet zwei kritische Phasen /eine quantitative und eine qualitative/ der universellen Systeme und bewertet ihre heutige einseitige Entwicklung als negativ und als eine Scheinreform. Der anfangs als positiv auswertbare Entwicklungsabschnitt der speziellen Systeme wird von dem heutigen als negativ auszuwertenden Abschnitt der kaotischen und planlosen Wucherung getrennt.

Die gleichzeitige Krise der Klassifizierungstätigkeit sowie der Klassifikationssysteme führte zu der heutigen doppelten allgemeinen Krise der Klassifikation überhaupt. Die Klassifikation als solche wird heute durch den Widerspruch zwischen der überwältigenden Zahl der Systeme und der gleichzeitigen substanziellen Systemlosigkeit, also durch eine Anarchie der Klassifikation charakterisiert.

Ein tatsächlich allgemeines, internationales, universelles Klassifikationssystem ist brennend notwendig, ebenso wie auch die nach Fachgebieten und Fachgesichtspunkten erforderliche Zusammenziehung der speziellen Systeme unbedingt zu verwirklichen ist. Gleichzeitig hat die Krise der Klassifikation selbst durch ihre Entwicklung und Vertiefung den objektiven Bedarf und den subjektiven Anspruch einer tatsächlichen Reformarbeit: und zwar der restlegung der theoretischen Grundlagen der Klassifikatorik hervorgerufen. Die Anfänge dieser tatsächlichen Reformarbeit lassen erhoffen, dass die einander ergänzenden Anschauungsdifferenzen auf dem Gebiete der universellen und speziellen Klassifikation bereinigt und dass die funktionelle Arbeitsteilung und das Gleichgewicht in der Zukunft zustandekommen werden.

Die zweideutige Lage der Klassifikation ist heute vom Gesichtspunkt der wissenschaftlichen Information aus gesehen als eindeutig unzureichend zu betrachten. Der Chaos in der Entwicklung und die Anarchie in der Klassifikation gerieten in Widerspruch zu der spezialisierenden-uniformisierenden Entwicklung der Wissenschaft und den ähnlichen Anforderungen der wissenschaftlichen Information. Heute versieht die Klassifikation nicht mehr die Rolle der zentralen Regelung innerhalb des Informationssystems, sie selektiert nicht und schliesst nicht die Informationsstromkreise, und liefert nicht mehr

die pertinente Information aus dem Meer der Dokumente. Die wegen unkoordinierter Parallelität fehlerhaft wirkenden überholten universellen Systeme können die heutigen Anforderungen der wissenschaftlichen Forschung und Information keineswegs mehr befriedigen, und ihre Scheinreform vertieft nur ihre Krise. Die speziellen Systeme sind im Zeitalter des permanenten Informationsflusses und inmitten der ständig wachsenden Nachfrage nach betriebsmässiger, planmässiger Informationsversorgung bloss bescheidene Behälter von geringer Kapazität, ins Leben gerufen durch die Ansprüche der Informationsautarkie des Informationswesens.

Die heutige Krise der Klassifikation bildet nur einen Faktor der gegenwärtigen Krise in der wissenschaftlichen Information überhaupt. Um diese letztere lösen zu können ist die Lösung des interdisziplinären und internationalen Problems der Klassifikation notwendig, aber nicht genügend. Diese Lösung kann nur von supranationalem und supradisziplinarem Charakter sein.

Die Schaffung eines einheitlichen, koordinierten wissenschaftlichen Informationssystems, bzw. die Einsetzung von zentralen klassifikatorischen Steuereinrichtungen kann nicht weiter hinausgeschoben werden. Die Durchführbarkeit hängt eher von intellektuellen als von technischen, eher von gesellschaftlichen als von wissenschaftlichen Vorbedingungen ab. Wir halten die Verwirklichung der Lösung theoretisch für möglich, in Hinsicht auf den Zeitpunkt sind wir jedoch skeptisch. Es ist nur zu erhoffen, dass die Verwirklichung der Lösung durch den stets stärker werdenden Druck des objektiven Informationsbedarfs früher oder später erzwungen wird.

:::